

Načini poticanja razvoja govora djece jasličke dobi

Jajčević, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:803516>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ema Jajčević

**NAČINI POTICANJA RAZVOJA GOVORA DJECE
JASLIČKE DOBI**

Završni rad

Petrinja, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

Ema Jajčević

**NAČINI POTICANJA RAZVOJA GOVORA DJECE
JASLIČKE DOBI**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Vladimira Velički

Sumentor: Božica Vuić, prof.

Petrinja, rujan 2023.

ZAHVALA

Ovaj rad posvećujem svojim roditeljima koji su me odgojili s puno truda i ljubavi. Oni su postavljali najvažnije putokaze kroz moj život, a i danas to čine. Najzaslužniji su i za ljubav koju imam prema hrvatskom jeziku i želju za promicanjem istoga te sam im na tome neizmjereno zahvalna. Veliku zahvalnost želim izraziti i suprugu Goranu koji vjeruje u mene i koji mi je bio velika podrška tijekom studiranja. Svaki uspjeh podijelio je sa mnom, no i sve trenutke nestrpljenja, umora, stresne trenutke učinio je izdržljivima i prebrodivima. Posebno zahvaljujem i prof. Božici Vuić, izuzetnoj predavačici metodike čija sam predavanja rado pohađala i koja je u meni potakla želju za kvalitetnijim pristupom metodici hrvatskog jezika i književnosti u radu s djecom.

SAŽETAK

Proteklih nekoliko desetljeća saznanja o razvoju djece su se promijenila i proširila. Prethodna mišljenja da tek rođena djeca nemaju nikakvih znanja, odnosno predispozicija, promijenila su se te su znanstvenici istražujući djetetov razvoj od rođenja došli do novih spoznaja. Na dijete utječe njegova okolina te ono usvaja nova znanja i stječe iskustva. Svaki dan dijete iskazuje aktivnosti i reagira prema tome kako se i kojim tempom razvija. Dijete jasličke dobi aktivno istražuje svoju okolinu te ju svim svojim osjetilima doživljava i uspostavlja kontakt s njom. Važnost komunikacije s okolinom leži prvenstveno u činjenici da dijete stjecanjem komunikacijske kompetencije postaje sposobno izraziti svoje osjećaje, želje i potrebe. Okolina osjetljiva na te potrebe pomaže djetetu u napredovanju i stjecanju znanja i vještina za samostalan život. Komunikacija govorom je prevladavajuća i omogućava djetetu nebrojene načine da se izrazi. Iako se često misli kako je odgoj djece jasličke dobi lak zadatak roditelja, odgojitelja i ostalih osoba koje se brinu o njima, mnogi su znanstvenici dokazali kako su djeca te dobi u osjetljivom razdoblju svoga života i stoga im je potrebno posvetiti osobitu pozornost. S aspekta odgojitelja iznimno je zahtjevno svako dijete promatrati i posebno procjenjivati, a onda pripremati i provoditi aktivnosti kojima se djetetu pristupa individualno i na primjeren način. U ovom se radu prikazuje razvoj djetetova govora u jasličkoj dobi te načini na koje se može isti poticati. Roditelji, odgojitelji i ostali koji mogu utjecati na djetetov govor trebaju biti upućeni u načine na koje se pravovremeno i učinkovito može poticati razvoj govora. Također, provedeno je anonimno interno istraživanje među odgojiteljima kako bi se uvidjelo koje su to aktivnosti i načini koje odgojitelji smatraju najučinkovitijima u procesu poticanja govornoga razvoja.

Ključne riječi: *govor, jaslička dob, komunikacija, razvoj govora, poticanje*

SUMMARY

Stimulating Speech Development in Toddlers

In a past few decades, knowledge about child's development is changed and extended. Previous opinions, that children who are just born do not have any knowledge or predisposition, is changed. Scientists, who were researching child's development since it was born, came to new conclusions. Children's environment affects them so they adopt new knowledge and gain experience. Every day child expresses the activities and reacts according to way and pace of its growth. Toddler actively investigates its environment and, with all its senses, experiences it to establish the connection. The importance of communication with environment in the first place lies in the fact that child who obtain of communication skills become able to express its feelings, wishes and needs. The environment, which is sensitive to these needs, helps to child to advance and obtain knowledge and skills for being independent. Speech communication is dominant and provides myriad of ways to express yourself. Though the nurturing of toddlers is often thought of as easy task for the parents, preschool teachers or others who are taking care of them, many scientists established that children in nursery age are in sensitive period of life, hence it is necessary to receive special attention. From the perspective of preschool teachers, it is extremely demanding to observe and assess each child separately than prepare and conduct activities for individual and appropriate way. This thesis represents speech development of child in nursery age as well as the stimulates of it. The parents, preschool teachers and others who have influence on child have to be informed about methods which are good to be prompt and effectively used for speech development. In addition, an anonymous internal survey was conducted among preschool teachers to gain insight into the activities and ways that educators consider most effective in the process of encouraging speech development.

Keywords: *communication, nursery age, speech, speech development, stimulating*

Sadržaj

UVOD	1
1. Komunikacija	2
1. 1. <i>Verbalna komunikacija</i>	3
1. 2. <i>Neverbalna komunikacija</i>	3
2. Govor	5
3. Razvoj govora	6
3. 1. <i>Predverbalno razdoblje</i>	6
3. 2. <i>Verbalno razdoblje</i>	7
4. Poticanje razvoja govora djece jasličke dobi	10
4. 1. <i>Poticajna okolina</i>	10
4. 2. <i>Afektivna okolina</i>	11
4. 3. <i>Prostor i kretanje u prostoru</i>	12
4. 4. <i>Razgovor s djecom i pružanje govornog uzora</i>	16
4. 5. <i>Jezične igre</i>	18
4. 6. <i>Fina motorika</i>	19
4. 7. <i>Malešnice</i>	20
4. 8. <i>Slikovnice</i>	23
4. 9. <i>Priče i bajke</i>	27
4. 10. <i>Glazba</i>	28
5. Istraživački dio rada	30
5. 1. <i>Metodologija rada</i>	30
5. 1. 1. <i>Predmet istraživanja</i>	30
5. 1. 2. <i>Cilj istraživanja</i>	30
5. 1. 3. <i>Metode istraživanja</i>	30
5. 2. <i>Rezultati ankete</i>	31
5. 3. <i>Rasprava</i>	37
ZAKLJUČAK	39
LITERATURA	40
PRILOZI	42

UVOD

Govor je sposobnost čovjeka kojom on ostvaruje komunikaciju. Kako je govor društveni fenomen, on se ne može razvijati ako nije zadovoljen uvjet društvenog okruţja. Govorom djetete započinje svoje sudjelovanje u društvenim zajednicama, izražava svoje stavove, želje i potrebe (Posokhova, 1999).

Vaţno je od prvog dana djetetova ţivota posvetiti paţnju njegovom govoru i razvoju istoga. Kako bi se djetetu pruţila mogućnost pravilnog razvoja govora, potrebno je na pravilan naĉin omogućiti povoljne uvjete za razvoj govora, pruţiti mnoštvo raznovrsnih, ali primjerenih poticaja koji će djetetu pruţiti priliku za doţivljavanje novih iskustava. Vaţnu ulogu u tome prvenstveno imaju roditelji jer je obitelj najneposrednija društvena zajednica koja utjeĉe na odgoj i obrazovanje djeteta. Dakako, meĊu širom zajednicom ističu se odgojitelji i uĉitelji kao stručne osobe koje svojim znanjem mogu i trebaju aktivno sudjelovati u poticanju pravilnog razvoja djetetova govora.

Autori u literaturi, uz opisan uredan i oĉekivan razvoj govora, ĉesto navode i razliĉita odstupanja i poteškoće u govoru. U jasliĉkoj dobi rano je govoriti o teškoćama u razvoju govora jer se govorni aparat još uvijek intenzivno razvija te poneka odstupanja u razvoju govora u kasnijoj dobi mogu nestati. Upravo iz toga razloga ovaj rad prikazuje razvoj dječjeg govora urednoga općega razvoja.

Uz nabrojane i opisane razne naĉine poticanja razvoja govora, ovaj rad prikazuje i istraţivanje meĊu odgojiteljima djece jasliĉke dobi. Ono prikazuje naĉine i aktivnosti koje odgojitelji provode u vrtiću te koje smatraju da su najučinkovitije u procesu poticanja govornoga razvoja. Nadalje, rad pokazuje kako je izrazito vaţno u odgojno-obrazovnom radu djeci pristupati individualno. Svako je dijete razliĉito i ima razliĉite potrebe, a upravo jasliĉka dob je najvaţnija i najosjetljivija i tada se treba s puno paţnje pristupiti svakome djetetu i djelovati s ciljem optimalnog govornog razvoja (Došen-Dobud, 2004).

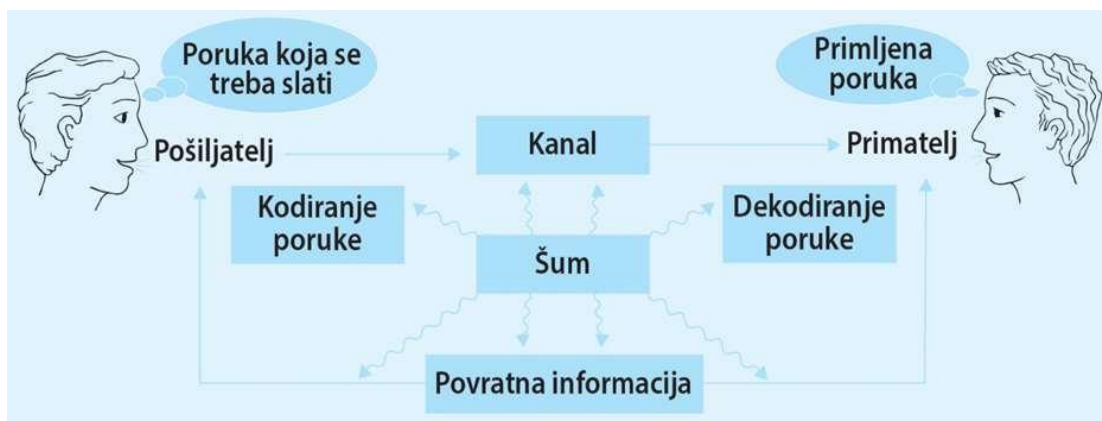
1. Komunikacija

Komunikacija je ljudska djelatnost koja se u načelu svodi na izmjenu informacija među ljudima, tj. na odašiljanje i prihvaćanje simbola koji sudionicima u procesu komunikacije predstavljaju neko značenje (Jukić i Nadrljanski, 2015, prema Tatković, N., Diković, M., Tatković, S., 2016). Komunicirati možemo govorom, pismom, raznim gestama, a tako učimo, prenosimo svoja znanja i zamisli te se uključujemo u društvo (Pavličević-Franić, 2005). Jedna od osnovnih posebnosti komunikacije među ljudima je da ljudi komuniciraju iz različitih razloga; iz zabave, zbog dobivanja podataka koje ih zanimaju, kako bi komunikacijom nekoga podučavali ili i sami kroz komunikaciju bili podučeni, no i zbog pokazivanja pristojnosti i/ili srdačnosti i raznih drugih razloga (Tatković, N., Diković, M., Tatković, S., 2016).

Glavne etape komunikacijskoga procesa su kodiranje, prijenos i dekodiranje, to jest tumačenje znakova neke poruke. Nadalje, svaki se komunikacijski pothvat sastoji od sljedećih osnovnih čimbenika:

1. pošiljatelj poruke
2. primatelj poruke
3. kod – verbalni ili neverbalni znakovi
4. kanal – na primjer pismo ili telefon
5. poruka – sadržaj
6. kontekst – predmet komunikacije
7. šum – buka u komunikacijskom kanalu
8. povratna informacija

(Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021.)

Slika 1. Tijek komunikacije. file:///C:/Users/HP/Downloads/szr_hrsak_renato.pdf (Pristupljeno 2. veljače 2023.)

Polić (1997, prema Tatković, N., Diković, M. i Tatković, S., 2016) pojašnjava odgoj kao vrstu komunikacije. Naime, u procesu odgoja, u odnosu odgojitelja i djeteta ističe komunikaciju kao ključnu sastavnicu toga procesa. Kako bi dijete usvojilo predviđena znanja, vještine i stavove, odgojitelj s njime treba prvo uspostaviti dobru komunikaciju u kojoj će poticati dijete i zadobiti njegovu pažnju u procesu odgoja.

Dvije su vrste komunikacije, verbalna i neverbalna. Važno je istaknuti kako ih nije potrebno odvajati jer se uglavnom uzajamno nadopunjuju i usporedno odvijaju.

1. 1. Verbalna komunikacija

Verbalna komunikacija odnosi se na izražavanje ideja, mišljenja i osjećaja upotrebom riječi. Ona se javlja u četiri oblika, a to su: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Verbalna komunikacija je namjerna i omogućava uspješno djelovanje u društvu. Usvajanjem jezika određenog društva, pružaju se brojne mogućnosti izražavanja. Zato je važno djeci usvojiti verbalnu komunikaciju čim za to imaju razvijene predispozicije kako bi mogla izražavati svoje želje i potrebe od najranijih dana.

1. 2. Neverbalna komunikacija

Neverbalna komunikacija uspostavlja se prije verbalne. Neverbalna komunikacija koja je razvijena uz djelovanje okoline ne nestaje s verbalnom komunikacijom, već se usavršavanjem gubi njezina prvotna uloga (Stančić i Ljubešić, 1994). Ona se odnosi na prijenos

poruka među sudionicima komunikacije bez izgovorenih ili napisanih riječi. Izrazima tijela dopunjava se izraz riječima.

Rijavec i Miljković (2002) navode kako se među brojnim neverbalnim znakovima koji se koriste u neverbalnoj komunikaciji ističu zvukovi, boja glasa, gestikulacija i izrazi lica te brojni drugi koji se odnose na sam položaj i stav tijela. Svi ovi znakovi vrlo su važni jer neverbalne znakove u komunikaciji ljudi doživljavaju jače nego verbalne i na njih se više usmjeravaju. Njima saznajemo dublju poruku od onih verbalnih.

2. Govor

Govor je kompleksan oblik ljudskog djelovanja, a u svakom se čovjeku razvija usvajanjem jezika iz njegova okruženja kojem je karakterističan određen govor. Jezik i govor su usko isprepleteni, no ne može ih se poistovjetiti. Među prvima razliku je opisivao švicarski jezikoslovac Ferdinand de Saussure (1922, prema Stančić i Ljubešić, 1994) te naveo kako govor valja odvojiti od jezika jer govor je jezik u uporabi, a jezik je društveni produkt.

Chomsky (2000, prema Mildner, 2003) navodi da se jezik razvio uz pomoć konceptualnih i računalnih mogućnosti. Konceptualne mogućnosti ljudi posjeduju kao i majmuni, no one ljudima omogućavaju doživljavanje, kategoriziranje i zaključivanje. Zahvaljujući računalnim mogućnostima konstruiramo leksičke konstrukcije koje kasnije prelaze u zvuk, tj. govor i dobivaju neko značenje. Ruski psiholog Sergej L. Rubinstein ističe kako je jezik međusobno povezivanje riječi prema gramatičkim normama te je kao sredstvo kojim se određena skupina ljudi koristi u međusobnom izražavanju (Stančić i Ljubešić, 1994).

Guberina (2010) pak navodi kako govor obuhvaća, osim govornog jezika, unutarnji govor i pisani govor. On objašnjava svoju teoriju verbotonalnog sustava koja kaže da govor obuhvaća dvije vrste sredstava izražavanja koja se koriste u govoru. To su leksička sredstva izražavanja i neleksička sredstva izražavanja. Leksička sredstva izražavanja odnose se na riječi i kombinacije riječi u najširem smislu, a neleksička sredstva izražavanja su zapravo vrednote govorenog jezika i najzornije se vide u govorenom iskazivanju jer se ne odnose samo na riječ, već i na osobno reagiranje tijekom interakcije. Vrednote govornog jezika su: intonacija, ritam, intenzitet, stanka, rečenično tempo, mimike i geste, te općenito stav i položaj tijela prema drugome.

Dijete jasličke dobi, odnosno dijete u razdoblju od navršenih šest mjeseci do navršene tri godine života, nema još razvijen govor. Međutim, dijete može uspostaviti komunikaciju sa svojom okolinom već od rođenja, a ključnu ulogu u tom procesu ima upravo ta okolina, prvenstveno majka, koja za dijete treba osigurati osjetilna iskustva kako bi dijete podržala u psihofizičkom razvoju. Prvo od tih osjetilnih iskustava kojim dijete uspostavlja komunikaciju je kada se ono hrani. Tada osim komunikacije s majkom dijete osjeća njezin miris koji povezuje s osjećajem zaštite (Guberina, 1991).

3. Razvoj govora

Govor se razvija sistematski i očekivanim redom. Dijete se rađa s predispozicijama za usvajanje govora. Anatomija tijela i njegove glasovne sposobnosti omogućavaju mu učenje glasova svih jezika svijeta, a njegovo okruženje, ponajprije obitelj, omogućava da se te sposobnosti i ostvaruju. Razvoj govora slijedi kompleksne zakonitosti i nije slučajan (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca i Letica, 2004). Najosjetljivije razdoblje govornog razvoja je razdoblje od prve do treće godine djetetova života, odnosno u jasličkoj dobi, jer se upravo tada u mozgu povezuju brojne stanice zadužene za govor. Oko prve godine dijete izgovara prvu riječ koja nije njegov spontani izričaj, već je ona produkt postavljenog temelja razvoja govora. Roditeljima, odgojiteljima, učiteljima i ostalima koji mogu i koji utječu na djetetov govorni razvoj, važno je da su upućeni u kompleksne zakonitosti istoga kako bi ga mogli pratiti i na pravilan način poticati. Razvoj govora se dijeli na dva glavna razdoblja: *predverbalno – od rođenja do prve smislene riječi* i *verbalno razdoblje – od prve smislene riječi do automatizacije govora* (Posokhova, 1999).

3. 1. Predverbalno razdoblje

Usvajanjem govora kao sustava simbola dijete biva sposobno komunicirati sa svojom okolinom, no ono se s njom sporazumijevalo i ranije. Okolina je prepoznavala značenja njegovih neverbalnih znakova, tijekom plakanja, smijanja, gugutanja, kretanja (Stančić i Ljubešić, 1994).

Škarić (1988, prema Starc i sur., 2004) navodi prvu fazu u razvoju govora *fazu kričanja*. Tu fazu karakterizira glasanje kričanjem, plakanjem i zvukovima koje dijete proizvodi zbog zadovoljenja svojih fizioloških potreba. To su spontana glasanja i odnose se na to je li djetetu ugodno ili nije. Iako u tom razdoblju dijete ne usmjerava komunikaciju na svoju okolinu, ona, kao što je prethodno navedeno, postupno prepoznaje te znakove i razumijeva njihovo značenje. Ta vrsta komunikacije naziva se emocionalna komunikacija i jedna je od najbitnijih uvjeta za pravilan opći razvoj djeteta.

Pred kraj prve faze dijete počinje biti senzibilno na ljudski govor i razvija slušnu koncentraciju. Kroz tu komunikaciju javlja se i prvi djetetov *socijalni osmijeh*. Taj osmijeh dijete upućuje ciljano osobi koja je zadobila njegovu pažnju i potakla u djetetu osjećaj ugone. Također, javljaju se nešto artikuliraniji zvukovi koji su dio *faze gukanja*. Gukanje je glasanje koje je urođeno svoj djeci, a javlja se i kod djece s oštećenjem osjeta sluha, a najčešće u dobi

od drugog do petog mjeseca života. Gukanje se sastoji od samoglasnika jer ih je isprva djetetu lakše artikulirati. Samoglasnike dijete izgovara korištenjem male količine energije jednostavnim pokretima organa za govor. Tek pred kraj faze gukanja dijete izgovara i suglasnike. Od petoga mjeseca započinje *faza brbljanja*. Postupno se djetetova usna šupljina razvija te omogućava govornim organima složenije radnje za izgovor slogova. Suglasnici nastaju iz izdisaja i rezultat su manipuliranja govornim aparatom. Posokhova (1999) ovu fazu ističe kao iznimno važnu za dijete jer ono pokušava ovladati i intonacijom te koristi glasanje kako bi iskazalo svoje stanje, sreću, nelagodu, glad i slično.

Spajanjem i ponavljanjem nekoliko jednakih slogova oko šestog mjeseca djetetova života slijedi *faza slogovanja*. Te slogove dijete proizvodi imitirajući glasove iz svoje okoline te su oni sve više upućeni prema njoj. Kako dijete ponavlja glasove jezika svoje okoline, svoga materinskoga jezika, ostale glasove zanemaruje i prestaje proizvoditi. Kako se bliži kraj prve godine života, dijete rjeđe ponavlja iste slogove, a sve više povezuje različite slogove, koje često odrasli u njegovoj blizini interpretiraju kao djetetove prve riječi, no to su nehotične inačice. Starc i sur. (2004) navode kako pred kraj predverbalnog razdoblja, oko devetog mjeseca života, dijete oponašanjem intonacije i ritma govora odrasle osobe razvija važne funkcije za usvajanje materinskoga jezika. Također, ponavlja glasove koji pripadaju njegovom materinskom jeziku, a zanemaruje one koji mu ne pripadaju.

3. 2. Verbalno razdoblje

Početak ovog razdoblja obilježen je izgovorenim prvom smislenom riječi. Upravo zato nije strogo određena granica među razdobljima, već je fleksibilna i ovisi o pojedinom djetetu jer se svako dijete razvija u drugačijem, posebnom okružju. Prve riječi su najčešće one koje dijete usvaja od roditelja, odnosno svojih bližnjih, a po vrsti su najčešće imenice i glagoli. Značenje sadržaja tih prvih riječi često se mijenja i to ovisno o prilici u kojoj ih dijete koristi. To se događa jer dijete u prvim fazama verbalnog razdoblja još ne vlada velikim brojem riječi u svome rječniku, a ima želju za govorenjem o svačemu. S navršenih godinu i pol života dijete može govoriti od 5 do 50 riječi, a nakon toga dolazi do porasta broja riječi u vlastitom rječniku koje se pretežito odnose na riječi kojima dijete imenuje stvari i ljude oko sebe (Starc i sur., 2004).

Krajem druge godine dijete počinje slagati svoje prve rečenice sastavljajući ih od dvije ili tri riječi. Tada dijete više shvaća što mu se govori, nego što samo može izraziti (Posokhova,

1999). U prvim rečenicama ono iskazuje poruku punoznačnim riječima, a ostale kao što su veznici, čestice, prilozi i sl. zanemaruje. Taj govor nalikuje telegrafskoj poruci, pa iz toga razloga Starc i sur. (2004) nazivaju ovaj govor *telegrafskim govorom*. Upravo je to prvo slaganje rečenica i početak usvajanja gramatike. U svojoj komunikaciji s odraslima sve više koristi verbalne znakove. Počinje shvaćati da riječi imaju svoja značenja pa često postavlja pitanje „Što je to?“. Želi saznati kako se što naziva i tako dolazi do pojačanog usvajanja novih riječi (Starc i sur., 2004). Također, dijete sebe naziva svojim imenom i priča samo sa sobom. Takav govor Došen-Dobud (2004) naziva solilokvijem, odnosno egocentričnim govorom koji nije upućen okolini jer je dijete u tom razdoblju još društveno nezrelo.

U ranom razvoju govora, pri usvajanju novih riječi i širenju rječnika, javljaju se karakteristične pojave za to razdoblje. To su *prekomjerno proširivanje riječi* i *stvaranje novih riječi*. Prekomjerno proširivanje riječi odnosi se na upotrebu riječi koje dijete zna u situacijama kada želi izraziti nešto za što još ne zna naziv. Primjerice, već poznatu riječ *riba* dijete koristi kada želi izraziti bilo koju drugu životinju koja pliva u moru. Također, javlja se i pojava stvaranja novih riječi koje dijete samo osmišljava prema dosadašnjim znanjima za nove pojmove o kojima dijete još nije govorilo. Takve riječi nazivaju se *neologizmi*. U nedostatku riječi kojima bi dijete izrazilo misao, a prema prethodno usvojenim jezičnim pravilima, dijete u sličnim prilikama stvara nove riječi, nove izraze. Primjerice, dijete koje nije još usvojilo riječi *bliještati* i *sjajiti*, u prilici kada su se na haljini sjajile šljokice dijete je izjavilo da se haljina *šljokica*.

Krajem treće godine dijete govori između 250 i 500 riječi, no zna značenja puno više riječi. Riječi koje govori pripadaju njegovom aktivnom rječniku, dok su riječi pasivnoga rječnika one koje dijete razumije, ali ne upotrebljava u govoru. Posokhova (1999) ističe kako je važno znati koji broj riječi dijete koristi u svome govoru kako bi se na taj način od prve djetetove riječi pratio i njegov mentalni razvoj. Dijete u dobi od jedne godine koristi se tek s nekoliko riječi, u dobi od dvije s prosječno 250 riječi, dok ono u dobi od tri godine aktivno koristi preko 1500 riječi. To pokazuje kako djetetov aktivni rječnik u jasličkoj dobi naglo raste.

Kako se razvija djetetova svijest o njemu u odnosu na druge, ono u svoj rječnik uvrštava i osobne zamjenice za govorne osobe, kao i posvojne pridjeve za iste. Prema kraju treće godine dijete se koristi imenicama, glagolima, pridjevima, priložima, česticama i veznicima koje slaže u rečenice s više od 3 riječi (Starc i sur., 2004). Posokhova (1999) ističe kako se i govor i izgovor razvijaju postupno. Od onih prvih neartikuliranih glasova koje dijete nejasno izgovara, pa do onih koje uspijeva pravilno izgovoriti dijete mora razviti svoj govorni aparat i ovladati

pokretima istoga. Tek nakon treće godine glasovi koje dijete proizvodi su pravilniji i jasniji. Niže je navedeno u *Tablici 1.* pojavnost glasova prema životnoj dobi djeteta, a kriterij prema kojem su razvrstani je pravilan izgovor određenoga glasa u tri četvrtine djece te dobi (Posokhova, 1999).

Tablica 1. Pojava pravilno izgovorenih glasova u odnosu na životnu dob (Posokhova, 1999).

DOB	GLASOVI
1-2 godine	A, O, E, P, B
2-3 godine	I, U, F, V, T, D, N, NJ, M, K, G, H, J

Kako je jaslička dob osjetljivo razdoblje u razvoju govora, jer je tada napredak intenzivan, potrebno mu je posvetiti posebnu pažnju. Posokhova (1999) predlaže praćenje općeg razvoja govora kod djece s ciljem da roditelji i odgojitelji lakše uvide koji je to očekivani razvoj i kako napraviti pravilnu procjenu djeteta. Predlaže i zapisivanje podataka mjesečno u prvoj godini dana, svaka tri mjeseca tijekom druge godine i svaka četiri u trećoj godini. Za sva odstupanja koja odrasla osoba primijeti da se u razvoju govora nekoga djeteta pojavljuju, trebala bi se obratiti za savjet logopedu – stručnoj osobi za razvoj govora. Logoped tijekom pregleda djeteta utvrđuje status govornog razvoja te nudi savjete i vježbe kojima se može na vrijeme utjecati na pravilan razvoj djetetova govora (Posokhova, 1999).

4. Poticanje razvoja govora djece jasličke dobi

Ruski psiholog Lev Vigotsky definirao je zakonitosti poticanja dječjeg razvoja. Opisuje podučavanje kao pokretnu silu psihičkog razvoja. Poučavanje omogućava *zonu najbližeg razvoja*. Ono u djetetu budi unutarnje razvojne procese. Zona najbližeg razvoja je razlika između onoga čime je dijete ovladalo, trenutačne razine razvoja i razine mogućeg razvoja, odnosno onoga čime bi dijete uz pravilan poticaj u bliskoj budućnosti moglo ovladati. Iz tog razloga poticanje je pravilno samo kada prethodi razvoju, kada se usmjerava onome što treba slijediti u razvoju (Posokhova, 1999).

Klein (1996, prema Stokes Szanton, 2000) navodi da su odrasle osobe koje brinu o djetetu posrednici među djetetom i njegovim okruženjem te da oni:

1. usmjeravaju njegovu pažnju prema stvarima i pojavama u njegovom okruženju
2. obraćaju pozornost na ono na što je dijete već obratilo pažnju
3. pokušavaju zadržati njegovu pažnju
4. dodatno pojačavaju zanimanje djeteta za stvari i pojave iz okruženja
5. pojašnjavaju djetetu informacije koje je saznalo s kontekstom na način koji ono shvaća.

Kvalitetno prihvaćanje poticanja razvija mozak i time omogućuje naredna primanja sve složenijih poticaja. Na taj način svladavamo strukture. Svi poticaji koji se koriste pri poticanju razvoja trebaju biti najbolji mogući u određenoj fazi, potrebno ih je preoblikovati prema potrebama kako bi poticali dijete na stvaralaštvo. Nastojeći procijeniti koji su to najkvalitetniji poticaji, treba razmišljati o postupnosti prihvaćanja tih poticaja (Guberina, 2010).

4. 1. Poticajna okolina

Pojam okolina se odnosi na prirodno, umjetno i društveno okruženje u kojem ljudi žive. Međusobno se svi činitelji okoline prožimaju i jedni na druge međusobno utječu (Hrvatski leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2023). Upravo zato okolina je važna u razvoju djeteta.

4. 2. Afektivna okolina

Važnost okoline u poticanju govora kod djece iznio je Guberina (1991) u primjeru koji opisuje istraživanje cara Fridriha II. koji je u Pruskoj naredio da se skupi dvjesto djece rane dobi te žene koje će se brinuti o njima tako što će ih redovito hraniti i presvlačiti, no uz zabranu bilo kakvog nježnog dodira, osmjehivanja djeci ili bilo koje druge vrste komunikacije s njima. Ovaj njegov pokus rezultirao je time da niti jedno dijete do napunjene prve godine života nije ni progovorilo ni prohodalo, štoviše, do druge godine sva su djeca umrla. Ovime se ističe važnost povezanosti između djeteta i afektivne okoline jer je ona ta koja određuje razvoj govora (Guberina, 1991).

Tek rođeno dijete je izuzetno senzibilno na ljudske glasove i podložno je reakcijama na upućene znakove ljudi iz njegove okoline. Fernald (1985, prema Stančić i Ljubešić, 1994) govori kako su razna istraživanja dokazala da mala djeca favoriziraju takozvani *majčinski govor*. Odrasli se takvim visokim melodičnim govorom iznesenim sporijim tempom i visokim tonovima obraćaju djetetu kojemu je takav govor primjeren zbog njegovih doživljajnih sposobnosti. Petrović-Sočo (1997) navodi kako takav govor omogućava djetetu lakše razumijevanje onoga što mu se govori jer pri tome odrasli posebno ističe naglaskom određene riječi kojima naziva predmete u djetetovoj blizini te ih češće ponavlja.

Roditelji dobro znaju da novorođenče treba držati i grliti ga kako bi ono doživjelo bliskost osobe koja ga drži. Također, djetetu treba govoriti iako ono još ne razumije što mu se govori jer na taj način osjeća nježnost i brižnost onoga koji mu se obraća. Djetetu jasličke dobi i druga djeca njegove dobi mogu biti uzori ili poticatelji u usporednim igrama, no samo rijetko su im vršnjaci i suučesnici u međusobnoj interakciji. Među njima partnerski odnos pomažu uspostaviti odrasli koji posredovanjem potiču na zajedničke igre ili međusobno pomaganje (Došen-Dobud, 2004).

Kako bi stvorili djetetu okruženje u kojem će se osjećati sigurno i u koje će imati povjerenja, odrasli u njegovom okruženju trebaju se odazvati na djetetovo plakanje kojim ono iskazuje svoje potrebe. Pri tome je važno govorno se obraćati djetetu i odgovoriti na njegove moguće pokušaje za uspostavom komunikacije i govorenjem (Starc i sur., 2004).

4. 3. *Prostor i kretanje u prostoru*

„Prostor u koji ulazi novorođenče jest njegov otvoren prostor koji mu daje biološke uvjete života. Taj ulazak dojenčeta u svoj prostor istodobno je i njegov glasovni krik koji mu je taj prostor, zrakom ispunjen, omogućio“ (Guberina, 2010, str. 53). Od prvoga dana rođenja dijete prima osjete iz prostora koji ga okružuje. Prvo je to miris kože njegove majke. Pomoću dodira i mirisa dijete istražuje prostor u potrazi za majčinim mlijekom. Iz majčinih ruku dijete promatra prostor, bogati svoje iskustvo promatranjem raznih situacija oko sebe i razvija komunikaciju s okolinom.

Odrasli često misle kako mala djeca trebaju boraviti u mirnim i tihi prostorijama, no upravo suprotno. Sobe u kojoj borave potrebno je ispuniti brojnim poticajima koji stimuliraju sva djetetova osjetila, od zidova u žarkim bojama ukrašenih slikama ili fotografijama, raznim mobilima koji mogu visjeti sa stropa ili stalaka, do predmeta raznih oblika načinjenih od različitih materijala, a posebno poticajni su predmeti koji imaju specifičan miris. Važno je povremeno uključivati i glazbu u djetetovo okruženje koja također treba biti raznolika i uključivati i pjevanje i razna glazbala. Sve to potiče dijete na istraživanje. Ono zadovoljava svoju znatiželju, a samim time potiče se i razvoj djetetova mozga. Kako se ta dječja znatiželja ne bi gušila, potrebno je na vrijeme o tome razmisliti i planski pripremiti prostor za dijete sa svim predmetima koji su primjereni njegovoj dobi te kako bi bili na njegovoj visini, odnosno kako bi samo moglo dohvatiti što želi (Posokhova, 1999).

Oko godine dana života istraživanjem i upoznavanjem prostora dijete doseže stupanj motoričkoga razvoja kada čini svoje prve korake. Upravo u tom razdoblju javlja se i prva smisljena riječ djeteta. Guberina (2010) navodi kako patologija govora objašnjava da dijete koje ne vlada ritmom hoda, nije u mogućnosti vladati ni ritmom govora. Zato je potrebno djetetu prvo osloboditi se u prostoru. Isto koliko je bitno omogućiti djetetu jasličke dobi poticaje u prostoru koji ga okružuje, valja paziti da tih poticaja ne bude previše kako mu pažnja ne bi bila raspršena, a one koji se ponude, povremeno treba zamijeniti novima. U drugoj i trećoj godini života prema Posokhovej (1999) djetetu treba omogućiti samostalnost u provođenju aktivnosti. Kako se dijete postupno razvija, tako mu treba nuditi primjerene sadržaje kojima samo može manipulirati i koje bez ičije pomoći može istraživati.

Iako djeca jasličke dobi još ne mogu čitati, prostor u kojem oni borave potrebno je ispuniti materijalima s pisanim jezikom na raznim predmetima koje koriste kao što su stolovi, stolice, vrata, igračke, police i slično. Svi natpisi trebaju biti u visini djetetovih očiju kako bi što lakše i pravilnije uočilo znakove. Tako će, izložena pisanom govoru, djeca postepeno preko

slike, znaka, a kasnije i riječi razviti svoj govor. Osim na ovaj način, u stvaranju bogata okružja, Stokes Szanton predlaže i „kutić s knjigama“ kao prostor koji se može načiniti u mirnijem dijelu sobe. Taj kutić trebao bi sadržavati različite knjige, slikovnice i natpise koje odrasli i dijete mogu listati i čitati smješteni na nekom udobnom dijelu namještaja (Stokes Szanton, 2000).

Za izbor knjiga za djecu jasličke dobi Stokes Szanton (2000) navodi sljedeće kriterije:

1. knjiga bi trebala imati debele stranice kako bi dijete lakše moglo okretati stranice
2. stranice knjige trebale bi biti otporne na trganje jer djeca te dobi vole istraživati
3. stranice knjige trebaju se moći lako očistiti ili oprati
4. knjiga treba sadržavati kratke tekstove i jasne i jednostavne slike
5. sadržaj knjige treba imati dosta ponavljanja, a završetak uvijek treba biti lako predvidiv
6. stihovi se trebaju rimovati
7. knjige trebaju predstavljati ljude svih dobnih skupina, spola i različitih načina življenja.

Slika 2. Aplikacije za istraživanje opipom.

Slika 3. Fotografije i nazivi životinja.

Slika 4. Fotografije djece u raznim aktivnostima.

Slika 5. Centar opuštanja.

Slika 6. Centar za istraživanje zvuka bogat raznim zveckama i šušalicama.

4. 4. *Razgovor s djecom i pružanje govornog uzora*

Ubrzani stil današnjeg života rezultirao je time da su odrasli u zbrci svojih obaveza zapostavili važnost svakodnevnog druženja i komuniciranja s djecom. Kako bi se djeca razvijala u skladu s očekivanim ritmom razvoja, između ostaloga, potrebno je svakodnevno posvetiti dovoljno vremena razgovoru s djecom. Kroz razgovor potičemo djetetov cjelokupni razvoj. Dijete dobiva informacije i bogati svoje iskustvo, razvija se u socio-emocionalnom aspektu, razvija svoj govor. Tijekom svakodnevnih rutinskih radnji kao što su mijenjanje pelena, oblačenje, objedovanje i slično, odrasli imaju priliku poticati razvoj govornih vještina kod djeteta. Stokes Szanton (2000) navodi neke metode koje su važne u poticanju razvoja govora maloga djeteta:

- spori i jasan govor u obraćanju djetetu kako bi dijete stiglo doživjeti i mentalno obraditi rečeno
- naizmjenično govorenje - već od faze gukanja omogućava izmjenu djetetovog gukanja i imitacije njegovog gukanja od strane odrasloga; kasnije naizmjenične razmjene riječima omogućavaju razvijanje ljubaznosti u komunikaciji time što dijete ima priliku odgovoriti na obraćanje odrasloga, ali i pružiti drugome priliku odgovoriti na njegova govorna izražavanja
- usporedni govor i imenovanje – dijete postepeno sve više razumijeva govor odraslih jer se postepeno razvija i u kognitivnom smislu; glasno i jasno imenovanje onoga što dijete zapazi ili prilike u kojoj se dijete našlo djetetu omogućava djetetu shvaćanje postojanja predmeta, radnji i pojava; dijete bogati svoj rječnik prvo slušanjem pa povezivanjem s prethodnim iskustvom te onda i samo ponavlja usvojenu riječ; u tom procesu odrasli trebaju imati strpljenja i radnje koje obavljaju oni ili dijete trebaju imenovati, tj. popratiti riječima jer na taj način razvija se djetetova sposobnost da izrazi svoje želje, potrebe i svoja razmišljanja
- proširivanje govora važna je metoda za razvoj govora djece jasličke dobi jer pomaže djetetu u usvajanju novih riječi; od prvih djetetovih riječi koje dijete upotrebljava u komunikaciji potrebno je proširivati njegove izraze koristeći nove riječi u potpunim rečenicama; nije potrebno da dijete ponovi proširenu rečenicu, već je dovoljno da ju čuje; ako dijete ugleda na dvorištu psa i kaže: „Pas!“, odrasla osoba taj izraz može proširiti: „Da, to je veliki crni pas.“; takvi prošireni izrazi djetetu su potrebne povratne informacije koje mu služe u procesu bogaćenja rječnika;

- postavljanje „otvorenih“ pitanja – suprotno pitanjima na koja odgovaramo s „Da“ ili „Ne“, ovaj tip pitanja potiče razvoj vještina komuniciranja jer dijete proširuje svoje izraze koristeći više vrsta riječi u više različitih oblika što omogućuje i više različitih odgovora.

Od prvih dana djetetu se treba izravno obraćati jednostavnim rečenicama ugodnom intonacijom. U drugoj godini života postepeno se treba poticati korištenje djetetovog vlastitog imena te osobne zamjenice „ja“ jer se u djeteta razvija svijest o sebi i pripadnost određenoj zajednici, prvenstveno obitelji iz koje potječe. U svakom razgovoru odrasla osoba treba pokušati razumjeti što dijete govori dok mu se obraća te ga strpljivo slušati pokazujući razumijevanje i poštovanje prema njemu. Sramežljivu djecu i djecu bez samopouzdanja treba poticati i ohrabrivati na govorenje. Ako dijete pogriješi u govoru, ne treba ispravljati dijete i poticati na ponavljanje ispravnog govora, već je potrebno svojim primjerom pružiti djetetu govorni model (Starc i sur., 2004).

Jedan od načina učenja i usvajanja novih znanja djece jasličke dobi je učenje po modelu. Upravo odrasle osobe u djetetovom okruženju govorni su modeli prema kojima ona stvaraju svoj govor preslikavajući njegove osobine koje je uočilo. Osim samih riječi koje odrasli koriste u komunikaciji, djeca primjećuju i naglaske tih riječi, intonaciju kojom se govori i stanke u govoru. Također, Došen-Dobud (2004) ističe kako dijete na odraslome zamjećuje izraze lica kada govori ili kada mu se govori, doživljava osjećaje koji se prepoznaju po glasu te usvaja govorne obrasce primjerene određenim prilikama.

Odrasli upotrebljavaju određen broj riječi, no bez obzira na to mogu izraziti bezbroj osjećaja, pojava, svojih razmišljanja, potreba. U tome im pomažu gestikulacija i mimika lica. Guberina (2010) ih opisuje kao prostorne položaje te prostorne i tjelesne postupke koje u određenim prilikama i izražene na različite načine predstavljaju brojne mogućnosti za izražavanje. Geste prethode govorenoj riječi i bogate njezino značenje.

Kako djeca jasličke dobi još ne vladaju riječima koliko im je potrebno za izražavanje njihovih želja, potreba i osjećaja, mnoga se tijekom druge godine često služe gestama u svojoj komunikaciji (Clark, 1984, prema Došen-Dobud, 2004). Najčešća gesta u toj dobi je pokazivanje rukom i/ili prstom u smjeru onoga što dijete želi dohvatiti, na što želi upozoriti, kamo želi ići i slično. Kada dijete počne koristiti gestu pokazivanja, ono ju koristi često. Ta gesta je jednostavna, a omogućava djetetu i davanje i traženje informacija. Često dijete pokazuje jer želi nešto pitati. Kada mu odrasla osoba odgovori imenovanjem onoga što je dijete

pokazalo, ono uči nove pojmove. S vremenom, kako dijete usvaja sve više riječi, koristi riječi više od gesti, ali one ostaju u komunikaciji kako bi pojačale izričaj.

Slika 7. Gesta pokazivanja kažiprstom. <https://lovevery.com/community/blog/child-development/pointing-a-simple-gesture-with-big-meaning/> (Pristupljeno: 29. kolovoza 2023.).

4. 5. Jezične igre

Peti-Stantić i Velički (2008) definiraju jezične igre kao prostor u kojem se ljudi zabavljaju koristeći vlastiti jezik u svim njegovim aspektima. U toj zabavi poštuju pravila ili ih namjerno krše.

Djetetu su za artikuliranje govora potrebni govorni organi. Govorni organi su pluća, grlo, nos, usta, usnice i jezik. Jezik je izrazito važan u artikulaciji jer pomoću njega se oblikuje glas tijekom izlaska zraka iz pluća. Od rođenja do treće godine artikulacija glasova nije uredna, već postepeno nakon treće godine napreduje (Starci i sur., 2004). Kako bi potaknuli razvoj govornih organa i tako pospješili i razvoj govora, Posokhova (1999) predlaže niz poticajnih igara kojima se razvijaju govorne vještine:

- Igre za razvoj slušne pažnje su najčešće igre razlikovanja i imitiranja raznih zvukova, igra *Tiho-glasno* koja potiče razvoj orijentacije u prostoru, određivanje iz kojeg smjera dolazi zvuk i slično. Djeca jasličke dobi sklona su igrama oponašanja zvukova iz prirode.
- Igre za razvoj govornog sluha su igre prepoznavanja drugih osoba prema glasu i primanje i razlikovanje glasova. Toj vrsti igara svrha je poticanje razvoja oštine sluha, primanje i razlikovanje poruka koje dijete čuje, bogaćenje rječnika, poticanje razvoja pažnje u komunikaciji i pamćenja.

- Igre za razvoj govornih organa igre su koje na zanimljiv i zabavan način potiču aktivnost govornih organa čime se potiče i jačanje istih te pokretljivost jezika i usnica.
- Igre za razvoj fiziološkog i govornog disanja potiču razvoj mišića usnica čime se omogućuje dugotrajni tečni izdah.
- Igre za razvoj glasa su igre za vježbanje intenzivnosti i izražajnosti glasa.

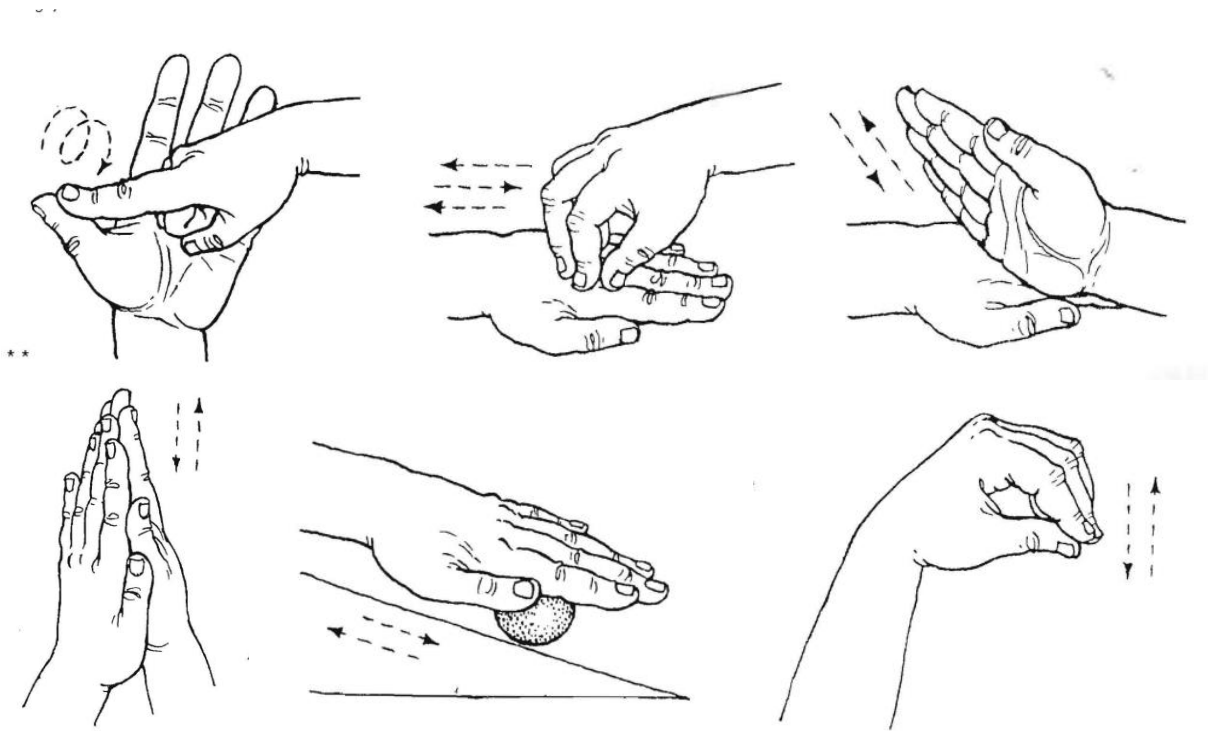
4. 6. *Fina motorika*

Velički i Katarinčić (2011) navode kako govorni razvoj djeteta jasličke dobi uvelike ovisi o tjelesnoj sposobnosti, odnosno stupnju razvoja grube i fine motorike. Razvoj fine motorike usko je povezana s razvojem govora. Posokhova (1999) iznosi znanstvena otkrića u tom polju i pojašnjava kako funkcije ruku potiču razvoj govora. Također, opisuje otkrivene zakonitosti u razvoju govora poticanim finim pokretima prstiju te ističe da u slučajevima kada stupanj formiranosti finih pokreta prstiju odgovara kronološkoj dobi djeteta, tada je i razvoj govora uredan. U slučajevima kada stupanj formiranosti finih pokreta prstiju kasni za kronološkom dobi, tada kasni i govorni razvoj.

Već s navršenih šest mjeseci života pa sve do navršenih tri godine, preporuka je provoditi masažu na način da se svaki dan po dvije do tri minute blagim i pažljivim pokretima masiraju prsti djetetove ruke. Postupno je potrebno uvoditi vježbe prstiju, no važno je uzeti u obzir trenutne djetetove mogućnosti. Jednostavnije vježbe su okretanje kuglica od drveta prstima i dlanovima, razne umetaljke, naljepnice, slaganje kocaka i drugo. Kako dijete napreduje vježbe trebaju biti složenije i treba pratiti faze razvoja. Veličina predmeta kojima dijete rukuje s vremenom treba smanjivati, a nadalje treba poticati preciznost pokreta i razvoj koordinacije. Sve vježbe za poticanje razvoja fine motorike kod djece mogu se koristiti uz kratke ritmične pjesme (Posokhova, 1999).

Osmanova (2010) predlaže vježbe samomasaže koje su jednostavne, a vrlo stimulirajuće jer se mogu provoditi kroz igru i uz pjevanje (Slika 8). Samomasaža prstiju odnosi se na lagano trljanje jagodica prstiju od vrhova prema dlanu. Samomasaža vanjske strane ruke provodi se tako da se pomicanjem kože ruke naprijed pa nazad postupno pomiče prema zapešću. Na više načina moguće je provoditi masažu dlanova. Trljanjem dlanova, pritiskanjem prstiju s unutarnje strane kružnim i spiralnim pokretima od vrhova prema dlanu, spiralnim povlačenjem prstiju jedne ruke preko prstiju druge samo su neke od vježbi za samomasažu dlanova uz koje se mogu

koristiti i prigodni stihovi. Također, Osmanova (2010) navodi i niz pokreta rukama kojima u igri dijete bez osjećaja prisile provodi vježbe koje stimuliraju razvoj fine motorike. Neke od njih su kotrljanje loptice dlanom po nakošenoj podlozi, pritiskanje gumenih igračaka i oponašanje kokoši na način da skupljenim prstima dijete pokreće ruku u zapešću gore pa dolje.

Slika 8. Prikaz provođenja vježbi samomasaže (Osmanova, 2010).

4. 7. Malešnice

Malešnice su narodne dječje pjesme i prva pisana djela s kojima se djeca susreću. Sam naziv predložio je Milan Crnković (1998), a obuhvaća: uspavanke, brojalice, bajalice, nabrajalice, tepalice, pitalice, rugalice, zagonetke, pjesme za igru ili igralice za kolo, molitvice, izmišljalice, zamišljalice, oponašalice, dodirivalice, nagomilavalice, jezikolomilice (Crnković i Težak, 2002). Mnoštvo podvrsta govori nam o bogatom sadržaju malešnica i njihovim ulogama u životu djece. One sadrže sve glasove koji su potrebni djetetu da ovlada jezikom.

Povezujući govor i pokret, malešnice doprinose pozitivnom raspoloženju djece te ih djeca često vole više puta ponavljati. Ponavljanjem malešnica koje sadrže onomatopeju, djeca uvježbavaju izgovor povezanih suglasnika i samoglasnika zbog samih stihova, a ne smisla koji donose. „Djeci nije toliko stalo do informacije, već uživaju u snazi glazbe riječi koja struji u vremenu“ (Velički i Katarinčić, 2011; str. 13). Više od pola malešnica je bez smisla. Njihova

važnost je u zvuku i pravilnom ritmu koji nose. One potiču korištenje svih vrednota govorenoga jezika. Djeca oblikovanjem glasa tiho i glasno, pamćenjem slijeda i bogaćenjem rječnika razvijaju svoj govor (Fröbel, 1883, prema Velički i Katarinčić, 2011).

Jedna vrlo vrijedna podvrsta malešnica za razvoj govora djece jasličke dobi je brojalica. Brojalice su kratka djela u stihovima koja se recitiraju na jednom tonu ljestvice. Odlikuje ih ritmičnost te ih djeca lako i rado pamte. Vrijednost brojalica u odgojno-obrazovnom radu je u tome što potiču djecu da budu govorno aktivna te ih oslobađaju u govoru i potiču na tečan i slobodan govor. Osim navedenoga brojalice pridonose bogaćenju djetetovog rječnika, potiču intonativan i pravilan izgovor. U radu s djecom jasličke dobi djeci se mogu ponuditi razne brojalice za razvoj ritma i pokreta u kojima odrasla osoba na početku pokaže kako se udara ritam te prepušta djetetu da nastavi samo. Također, brojalice uz pjevanje potiču djecu na recitiranje uz pokret te pomažu u lakšem pamćenju teksta (Peteh, 2007). Marić i Goran (2013) predlažu brojalicu *Stop* koja se izgovara u jednoj mjeri (Slika 9). Njezin sadržaj je kombinacija smislenog dijela i niza besmislenih riječi. Dijetu nije važno značenje tih riječi, već ono uživa u slušanju i izgovaranju glasova koji čine brojalicu.

Stop

Tu - pa, ta - pa, tu - pa, tap, i - de dje - do, no - si štap.

Ti - pa, to - pa, ti - pa, top, sta - ni, dje - do, pi - še "stop"!

Slika 9. Notni zapis i tekst brojalice Stop (Marić i Goran, 2013; str. 168).

Često se malešnice koriste u igrama s prstima zbog povezivanja govora i pokreta. Igre rukama dijele se prema Velički i Katarinčić (2011) na igre s prstima – klasične igre i pljeskalice; i igre s prstima uz pomoć sredstava – igre sjena, igre prstnim lutkama i igre s užadi. Važnu ulogu tijekom igranja igara s prstima imaju odrasli jer su oni djeci govorni uzor. Iz toga razloga odrasli trebaju znati malešnicu i uvježbati ju kako bi ju mogli izražajno izgovoriti s posebnim naglascima, mijenjanjem tempa, povisivanjem i spuštanjem glasa. Jednom izvedene pokrete djeci treba uvijek na isti način ponavljati.

Primjer 1. Velički i Katarinčić (2011; str. 34):

„Motala, motala vunicu

Na tu malu ručicu,

Kad ju je namotala

Onda ju je odmatala,

odmatala,

odmatala...“

Ovu igru odgojitelj provodi tako da izgovara tekst igre i pokazuje svojim rukama oponašamo radnju motanja vune. Nakon toga potiče dijete da samostalno pokuša i ono, ako ne zna pomogne mu pratiti pokrete rukom dok ne svlada samo. Igra se može provoditi za vrijeme svakodnevnih aktivnosti kao što je mijenjanje pelena. Tada dijete ima slobodne ruke i može se zabaviti kako bi mu to vrijeme zabavnije proteklo.

Primjer 2. Velički i Katarinčić (2011; str. 49):

Prvi prstić spavat želi

Drugi mu laku noć veli.

Treći mu je priču pričao.

Četvrti mu zapjevao,

A peti ga pokrio.

Zaspali su zajedno prsti svi

Zvijezdama pokriveni.

Tijekom ove igre prstima odgojitelj trlja prste djetetove ruke i jednog po jednog, kako izgovara tekst, savija u šaku. Ova igre pogodna je za vrijeme uoči dnevnog odmora.

Učenje stihova dobar je poticaj, ne samo za razvoj govora, već i za razvoj pamćenja, osjećaja, kreativnosti. Ono treba biti spontano i ne smije opterećivati dijete. Isto tako, valja voditi računa tijekom izbora stihova. Velički i Katarinčić (2011) navode da prvenstveno treba

birati sadržaj koji je bogat slikovitim riječima i koji ima kvalitetan jezik. Također, dijete treba pokazati interes za sadržajem i mora mu se svidjeti.

4. 8. *Slikovnice*

„Slikovnica je dječja knjiga *par excellence*“ (Crnković i Težak, 2002; str. 15). Ona je spoj likovnog izražaja i pisane riječi. Stvorena je međudjelovanjem tih dviju dimenzija. Upravo to je bit slikovnice kao književnog djela – jedinstvo teksta, ilustracije i cjelokupnog dizajna. Prema mišljenju Berislava Majhuta i Štefke Batinić (2017), slikovnica je rubna vrsta dječje književnosti. Sama pisana riječ nije dovoljna da se shvati ono što nam autor slikovnice želi prenijeti. Moramo gledati sliku kako bismo razumjeli riječ. Ponekad je slikovnica potpuno bez teksta te iz tog razloga rekli bismo kako slikovnica i nije književnost.

U povijesti slikovnice, na početku njezina razvoja, pisac teksta bio je dominantan nad autorom slika. On je započeo nastanak slikovnica. „Dok likovni izraz stoji bez pomaka i inspiracije kako da se približi djetetu, verbalna komponenta nalazi svoje kanonske, komercijalne ili posve promašene izraze, no, bez obzira na umjetničku uspješnost, uvijek postoji svijest da se obraća dječjoj publici“ (Majhut i Batinić, 2017; str. 249). Slikovnica je knjiga namijenjena djeci u najranijoj dobi kojom se djeci pokušava reći nešto o ljudima i svijetu kojim su okruženi. Ona je prva knjiga koju dijete lista, gleda, čita. Već od prve godine života djeci se trebaju pružiti razne vrste slikovnica primjerene njihovoj dobi. Neke od vrsta koje su zanimljivog dizajna su *pop-up* slikovnice, *leporello* slikovnice te *pull-tab* slikovnice. Upravo su slikovnice te koje uvode djecu u istraživanje književnosti. Interes za slikovnicom jenjava u drugom razredu osnovne škole kada dijete nauči čitati te ga počnu zanimati drugi oblici književnosti.

Slikovnice su načelno kratke. Dijelimo ih, prema doživljaju i namjeni, na umjetničke i poučne. Umjetničke slikovnice su one koje u čitatelju bude doživljaj svijeta i uspostavi odnosa među njima. S druge strane, poučne slikovnice informativnog su oblika te djeci pomažu shvatiti svijet upoznavanjem okoline, životinja, biljaka i dr. (Crnković i Težak, 2002). Kako slike određuju slikovnicu i daju slikovnici karakter te animiraju čitatelja, upravo je na ilustratoru taj važni zadatak da ga priča, pjesma ili drugi književni oblik potakne da svoj doživljaj umjetničkog djela prenese u sliku.

Kako je slikovnica prvi oblik literarno-likovnog djela s kojim se dijete susreće i upoznaje ga, izrazito je važno dobro procijeniti i odabrati vrstu slikovnice koja se pruža djetetu

jasličke dobi. Treba paziti na estetski izgled slikovnice te na njezin poučni karakter. Vrlo privlačne najmanjoj djeci su slikovnice u kojima prevladava slika, no i *pop-up* slikovnice te *pull-tab* slikovnice koje su jako atraktivne i dinamične te vrlo zanimljive svojim trodimenzionalnim izgledom. Djeci je urođen osjećaj za boju. Ona ih privlači. Time se razvija osjećaj i za estetikom. Tekst, pak, treba biti kratak, jasan i zanimljiv. Često su tekstovi u slikovnicama napisani rimom da djeci bude zanimljivo, dinamično, ali i da lakše i brže zapamte tekst napamet (Kos-Paliska, 1997). Slikovnica ima nekoliko uloga u odgoju djeteta jasličke dobi. To su: informacijsko-odgojna uloga, spoznajna uloga, iskustvena uloga, estetska uloga i zabavna uloga (Čačko, 2000, prema Verdonik, 2015).

U današnje, digitalno doba sveprisutnija je multimedijaska slikovnica - spoj slike, teksta, zvuka, animacije i interaktivnosti. Djeca, istražujući svijet oko sebe i nove tehnologije, uz multimedijasku slikovnicu, uče kroz igru. Djeca promatraju slikovnicu ponajprije kao igračku. Nakon toga, počnu doživljavati slikovnicu kao knjigu. U slikovnici dijete uočava detalje, likove te prati redoslijed događanja radnje u slikovnici. Kako je vid jedan od najjačih pokretača osjećaja za maštu i stvarnost, ilustracija utječe na intelektualni, emocionalni i imaginarni život djece (Kos-Paliska, 1997). Prema Kos-Paliska (1997) najbolje su slikovnice one kod kojih i ilustracija i pisani tekst mogu zasebno opstati jednako kvalitetno kao i zajedno. Dobra ilustracija je ona koja u djetetu budi nove umjetničke spoznaje te zbog toga mora ispunjavati sve zakonitosti kao i bilo koje drugo umjetničko djelo.

U dječjim vrtićima, kod uređenja sobe dnevnog boravka, važno je voditi računa o smještaju kutka za početno čitanje u prostor koji je povučeniji i u kojem se ne odvijaju glasne i dinamične aktivnosti kao što su kutak za igranje vodom i pijeskom, kutak za glazbu i sl. kako bi djeca mogla imati uvjete za listanje slikovnica. Slikovnice trebaju biti na visini koja je primjerena djeci te da ih mogu dohvatiti kada žele. Potrebno je uvijek težiti opremanju tog kutka kako bi djeci mogao biti dostupan što veći izbor slikovnica i drugih dječjih knjiga primjerenih jasličkoj dječjoj dobi i interesima djece.

Slika 10. Naslovnica slikovnice ilustratorice I. P. Arrheniusa: *Gdje je auto?*

Slika 11. Stranice slikovnice *Gdje je auto?*

Slika 12. Naslovnica slikovnice autorice R. Greening i ilustratora S. Lyncha i *Nikad ne diraj bube*.

Slike 9. i 10. prikazuju slikovnicu izrađenu kao slikovnicu-skrivalicu. Prigodna je za čitanje djeci mlađe jasličke dobi jer ima vrlo malo teksta koji predstavlja igru skrivanja i otkrivanja. Iza komada tkanine skrivaju se rješenja zagonetke. Posljednja skriva zrcalo koje je djeci posebno zanimljivo jer počinju spoznavati svoj odraz u njemu. Za stariju djecu jasličke dobi prigodna je slikovnica *Nikad ne diraj bube* (Slika 12). Ona sadrži više teksta povezanog rimom, složenijeg je likovnog izraza te prati jednostavnu radnju. Obje slikovnice pripadaju taktilnim slikovnicama jer su načinjene od različitih materijala i različitih uzoraka koje djeca mogu istraživati osjetom opipa.

Zajedničko čitanje slikovnica dobar je način kako djetetu približiti književno djelo kao takvo. Na taj se način kod djeteta počinje razvijati čitalačka vještina. U jasličkoj dobi dijete počinje shvaćati uloge pisanoga jezika jer uviđa kada odrasli čita ili piše i da se time služi za prijenos poruka (Starc i sur., 2004). U svom intenzivnom rastu i razvoju, djeca zahtijevaju da se s njima komunicira na različite načine: pjevanjem, igranjem, pričanjem itd. Kako je čitanje temeljno za razvoj kasnijeg uspješnijeg učenja, čitanje je važna karika u odgoju djece u ranoj dobi. Koje god vrste slikovnica bila, djetetu je bitno da je ona primjerena njegovoj dobi svojim oblikom, materijalom i sadržajem. Ona je ta koja dijete uvodi u svijet književnosti i potiče ga da dublje istražuje te umjetnosti.

4. 9. Priče i bajke

Čitajući djeci, odrasli potiču razvoj djetetove svijesti o pisanome jeziku. Tako djeca uočavaju dogovorene običaje pisanja kao što su čitanje od prve stranice prema posljednjoj, čitanje redaka od lijeve strane prema desnoj, od vrha stranice prema dnu i slično. Također, djeca uviđaju i strukturu priče, odnosno njezin početak, sredinu i kraj. Posebno ih veseli ponavljanje priče koja im se svidjela jer time uvijek iznova doživljavaju osjećajno rasterećenje koje im rasplet priče omogućava. Iako djeca jasličke dobi još nisu dorasla složenim pričama i bajkama, priče jednostavnijih sadržaja mogu zainteresirati neke od njih i potaknuti u njima zanimanje za tom vrstom aktivnosti (Čudina-Obradović, 2002).

Bajke su fantastične priče koje mogu imati različite teme i motive. Osim stvarnih likova u bajkama se javljaju i fantastična bića kao što su vile, vještice, divovi, patuljci i drugi. Upravo to što su jednostavno i slikovito prikazani, ti likovi privlače djecu i bude u njima maštu te se ona poistovjećuju s njima i ulaze u igru uživljeni u različite uloge (Diklić, Težak i Zalar, 1996). Tijekom pripovijedanja priča i bajki djeci se sadržaj može prikazati i vizualno uz pomoć prstnih lutaka, lutaka koje prikazuju likove iz priče ili uz pomoć kućnog kazališta koje se može jednostavno pripremiti (Velički i Katarinčić, 2011).

Sizova (2010) navodi kako se tekstovi, koliko god bili jednostavni, uvijek mogu još više pojednostaviti kako bi bili primjereni djetetovim govornim sposobnostima. Primjerice, u slučajevima kada se u tekstu javljaju višesložne riječi koje su djetetu teške za izgovoriti, izrazi se mogu zamijeniti glasovnim imitiranjem. Tako se umjesto riječi *kokoš* može upotrijebiti izraz *KO-KO* i slično.

Slika 13. Neki od naslova serijala autora Dicka Brune o zečici Miffy.

U slikovnicama Dicka Brune glavni lik je zečica Miffy, a teme priča različite su u svakoj od njih (Slika 13). Crtež je jednostavan i često od osnovnih boja (crvene, žute i plave) pa ga djeca mogu lako pratiti dok odrasla osoba čita tekst. Tekst priče napisane u stihovima prati svakodnevne teme bliske djetetu.

4. 10. Glazba

Glazba je djeci dostupna od rođenja. Ona ih okružuje i privlači njihovu pažnju te iz nje proizlaze najveseliji trenutci. Izabrana glazba koja se pruža djetetu potiče u njemu želju za slušanjem, ali i omogućava opušteno okružje nužno za pravilan djetetov razvoj. Zato je od početka jasličke dobi važno djetetu pružiti što više dobro odabranih glazbenih aktivnosti (Marić i Goran, 2013).

Marić i Goran (2013) preporučuju roditeljima i odgojiteljima provođenje svakodnevnih glazbenih aktivnosti kao što su pjevanje jednostavnijih pjesama, izgovaranje raznih malešnica i drugo. Odrasla osoba aktivnost treba započeti tako da prvo djetetu demonstrira pjevajući pjesmu uz pokrete ili bez njih. Nakon čestog slušanja i ponavljanja dijete će postupno usvajati pjesmu ili će samo pokretom pratiti odrasloga. Raznim zvučnim igrama od najranije dobi kod djece se može poticati slušna osjetljivost, ali i želja da se dijete samo glasovno pokuša izražavati.

Jedna od igara zvukovima koju autorice Marić i Goran (2013) predlažu za djecu jasličke dobi je igra *Kako šušti* koja se na jednostavan način provodi s djecom u dobi od godine dana te se postepeno prilagođava djetetovom napretku i postaje složenija. Može se započeti tako da se pred djetetom gužva ili trga papir kako bi ono doživjelo zvuk koji gužvanjem, odnosno trganjem nastaje. Kasnije se igra može provoditi tako da dijete ne vidi što odrasla osoba radi, već ona gužva ili kida papir iza paravana. Još složenija je mogućnost da iza paravana baratamo s predmetima od više različitih materijala koji proizvode i različite zvukove. Poticanjem razvoja zvučne osjetljivosti stvara se temelj za glasovnu osjetljivost, a time i za pravilan govorni razvoj.

Šmit (2001) iznosi kako su znanstvenici, oni koji se bave lingvistikom i oni koji proučavaju glazbu, došli do zaključaka da su glazbeni i jezični elementi međusobno povezani. Ta se povezanost govora i glazbe očituje u vrednotama govorenoga jezika. Intonacija, ritam, napetost, intenzitet, vrijeme i pauza značajke su govora koje su povezane s tijelom. Kao produkt

pokretanja tijela nastaje govor. Nadalje, Šmit (2001) pojašnjava kako ritam koji imaju brojalice i tjelesni ritam omogućavaju lakše nastajanje glasova.

Važnu ulogu u razumijevanju govora imaju ritam i intonacija koje omogućavaju brojne mogućnosti govornog izražavanja. Djeca od rođenja ritam usvajaju tako što slušaju razne pjesmice prije spavanja, zabavljaju se svojim prstima, izgovaraju prve riječi i čine svoje prve korake. Glazbeni ritam definiran je izmjenama naglašene dobe – teze i nenaglašene dobe – arze. Njegova je osnovna uloga u razvoju govora tijekom glazbenih poticaja učiniti razliku među glasovima govora.

Brojalice pripadaju području glazbe upravo zbog toga što je u njima istaknuta važnost ritma. On u brojalicama prevladava te iz toga razloga nije potrebna melodija. Djeci jaslíčke dobi primjerenije su jednostavne osnovne brojalice zbog lakše percepcije. Njima je temelj jedan fonem. Tek kasnije uvode se drugi glasovi kada dijete svlada razlikovanje glasova. Već od prve godine djetetu se mogu ponuditi neki glazbeni instrumenti kao što su jednostavni bubnjevi, ksilofon, zvečke i slično (Slika 14). Ono ne zna svirati, ali udarajući po instrumentima ono upoznaje različite zvukove što doprinosi njegovom općem razvoju.

Slika 14. Ksilofon primjeren djeci jaslíčke dobi <https://fashion-hr.decorexpro.com/muzykalnye-instrumenty/metallofon/> (Pristupljeno: 29. kolovoza 2023.)

5. Istraživački dio rada

5. 1. Metodologija rada

5. 1. 1. Predmet istraživanja

Predmet ovoga istraživanja jest aktivno poticanje djetetova govora jasličke dobi u vrtiću. Istraživanje se provelo na skupini odgojitelja Dječjeg vrtića *Radost* u Novskoj.

5. 1. 2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati na koje načine odgojitelji Dječjeg vrtića *Radost* u Novskoj, u aktivnostima koje pripremaju te u suradnji s roditeljima, potiču govorni razvoj, ali i njihovo mišljenje o učinkovitosti istih. Također, ovim istraživanjem želi se istražiti na koji način odgojitelji oblikuju prostor sobe dnevnog boravka kako bi bio poticajan koristan tijekom provođenja aktivnosti.

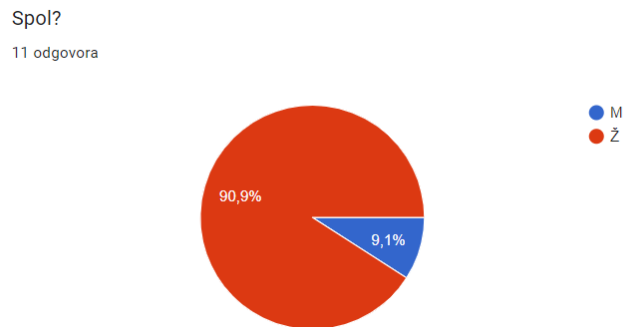
5. 1. 3. Metode istraživanja

Prvim dijelom anketnog upitnika ispitali su se opći podatci o ispitanicima, kao što su spol, mjesto stanovanja, dob i razina obrazovanja. Drugi dio anketnog upitnika ispituje kojim se metodama koriste ispitanici odnosno odgojitelji kako bi poticali razvoj govora u djece. Postavljena su istraživačka pitanja:

1. Kojim sredstvima se odgojitelji služe kako bi potaknuli govorni razvoj djece jasličke dobi?
2. Koje su aktivnosti osobito učinkovite u poticanju razvoja govora djece rane dobi=?
3. Koliko poticaja odgojitelji pripremaju za provođenje aktivnosti? Pripremaju li više poticaja ili neke određene?
4. Kako oblikovati prostor kako bi bio poticajan za razvoj govora djeteta rane dobi?
5. Koje aktivnosti odgojitelji prepoznaju kao one koje djeca najviše vole i koje ih privlače?
6. Koji su načini suradnje roditelja i odgojitelja u procesu poticanja razvoja govora djece jasličke dobi?

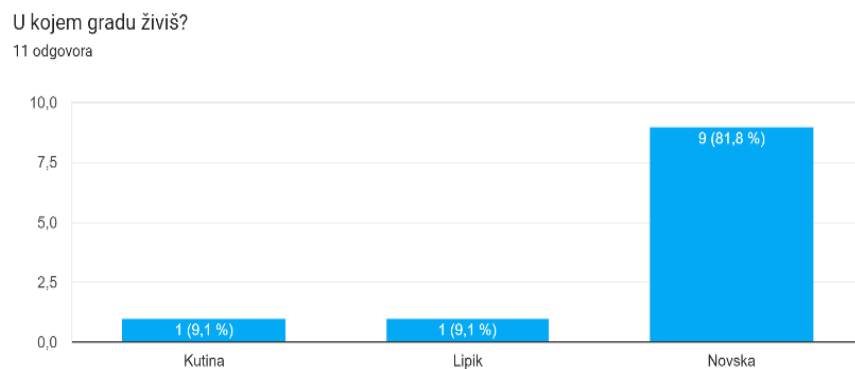
5. 2. Rezultati ankete

U ovome poglavlju donose se rezultati provedene ankete. Prvi dio upitnika ispituje opće podatke o ispitanicima, dok drugi dio analizira metode ispitanika u poticanju razvoja govora djece jasličke dobi u dječjim vrtićima. Prvi dio anketnog upitnika ispituje kojeg su spola ispitanici. Od ukupno 11 ispitanika, 10 je žena, a samo je jedan muškarac (Slika 16).

Slika 15. Spolna struktura ispitanika.

Drugo pitanje ispituje mjesto stanovanja ispitanika. Većinski dio ispitanika je iz Novske, dok je jedan ispitanik iz Lipika i jedan iz Kutine (Slika 16).

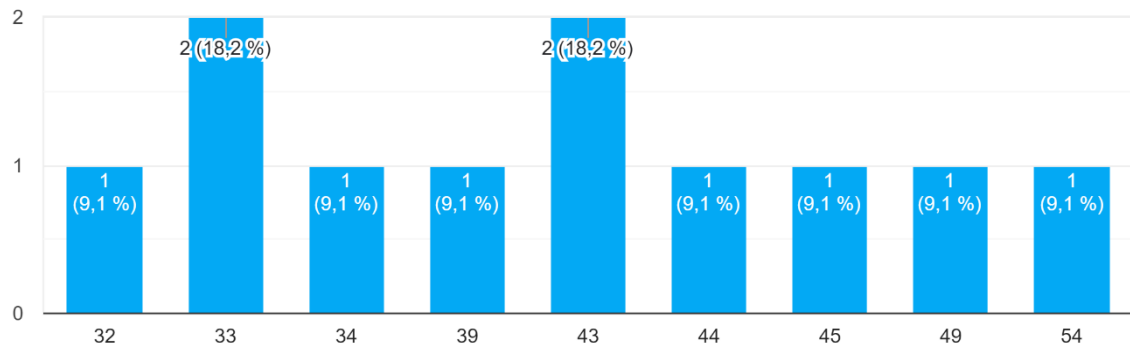

Slika 16. Mjesto stanovanja ispitanika.

Treće pitanje vezano je za dob ispitanika. Iz dobne strukture saznajemo da su ispitanici između 32 i 54 godine (Slika 17).

Dob?

11 odgovora

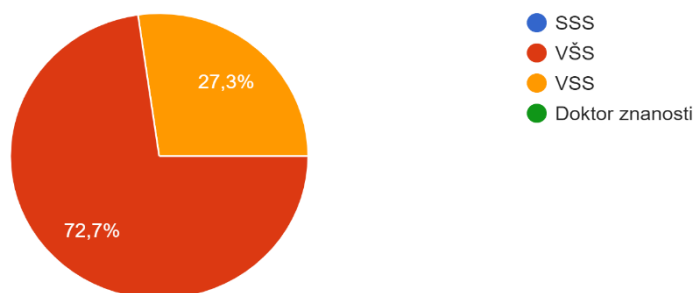

Slika 17. Dobna struktura ispitanika.

Zadnje pitanje općeg dijela upitnika ispituje razinu obrazovanja ispitanika. Većinski dio ispitanika posjeduje višu stručnu spremu, dok manji dio posjeduje visoku stručnu spremu (Slika 18).

Odaberi razinu obrazovanja:

11 odgovora

Slika 18. Razina obrazovanja ispitanika.

Nitko od ispitanika nije odabrao razinu obrazovanja srednja stručna sprema i doktor znanosti.

Prvim se pitanjem drugog dijela ispituje kojim se sredstvima služe ispitanici odnosno odgojitelji u poticanju razvoja govora djece jasličke dobi. Ispitanici su naveli sljedeće odgovore:

- *Brojalicama.*
- *Slikovnim materijalom (slike kućnih ljubimaca i domaćih životinja te djetetu poznatih predmeta), dijete pokaže predmet na slici te ga imenuje, pričanjem kratkih priča (dijete sluša priče i ponavlja riječi ili dijelove koje je zapamtilo), listanjem slikovnica s djetetom i pokazivanjem i opisivanjem slika, pjevanjem kratkih pjesmica.*
- *Slikovnice, slušanje i pjevanje pjesmica, poticanje na komunikaciju između djece i odgojitelja.*
- *Slikovnica.*
- *Slikovnice, aplikacije, pjesmice, brojalice, razgovor*
- *Slikovnicama, pričama uz aplikacije, recitiranjem poezije i jezičnim igrama.*
- *Slikovnice, aplikacije, brojalice, pjesmice, igre prstićima.....*
- *Slikovnicama, slikopričama, jezičnim igrama oponašanja životinja i igrama za razvoj pokretljivosti jezika.*
- *Slikopričama, recitiranjem pjesama, jezičnim igrama.*
- *Jezičnim igrama oponašanjem životinja, vozila, za razvijanje jezika, čitanjem slikovnica, slikopričama i pričama uz aplikacije, jednostavnim igrokazima, pjesmama.*
- *Razgovorom, čitanjem priča, imenovanje slika i sl.*

Sljedećim pitanjem željelo se istražiti što ispitanici smatraju najučinkovitijim u procesu razvoja govora. Odgovori su bili sljedeći:

- *Često ponavljanje.*
- *Ovisi o djetetu, ne djeluju sva sredstva jednako na svako dijete.*
- *Igra.*
- *Priče uz aplikacije jer djeca vizualno prate priču koju slušaju.*
- *Pjesmice i brojalice.*
- *Jezične igre bilo koje vrste.*
- *Razne malešnice i igre s prstima.*
- *Jezične igre.*
- *Komunikacija i spoznaja.*

Sljedećim pitanjem željelo se istražiti koliko je poticaja potrebno ponuditi tijekom aktivnosti, treba li ih biti što više ili mogu biti određeni poticaji. Ispitanici su odgovorili sljedeće:

- *Za jasličku dob samo konkretne poticaje.*
- *Uvijek je bolje ponuditi više sredstava.*
- *Ne više od tri poticaja.*
- *Zависи od djece.*
- *Jedan ili dva poticaja, bolje zadržavaju koncentraciju.*
- *Iskustvo je pokazalo da je bolje manje određenih...*
- *Ne puno, u jednoj aktivnosti provedu se dvije jezične igre.*
- *Tijekom aktivnosti usredotočim se na jedan glavni poticaj, ali priprelim više kako bi ih što više potakla na aktivnost.*
- *Ne treba puno poticaja da se djetetova pažnja ne izgubi.*
- *Određene i postupno.*

Sljedeće pitanje odnosilo se na ulogu prostora, neposrednog djetetovog okružja, na razvoj govora, odnosno koliko prostor pomaže u provođenju aktivnosti kojima se potiče razvoj govora i kako ispitanici oblikuju taj prostor.

- *Što više slikovnice materijala koji potiču djecu na prepoznavanje i imenovanje.*
- *Prostor mora biti poticajan i zanimljiv djeci te prilagođen njihovoj dobi. Prostor oblikujem na način da ga podijelim na određene centre aktivnosti, prema temi centra onda izrađujem sredstva koja ću ponuditi u tom centru.*
- *Prostor popunjen sa što više poticajnih materijala (zidovi, određeni kutići opremljeni s poticajnim igrama - materijalima).*
- *Oblikujem tako da potiče znatiželju.*
- *Tako da bude poticajan.*
- *Ako je prostor uređen prema djetetu odnosno da je ispunjen slikama, pisanim tekstovima, knjigama i materijalima koji potiču dijete na istraživanje.*
- *Prostor uređujem po centrima, a centre po aktivnostima prilagođavamo koliko treba...*
- *Dobro uređen prostor olakšava rad. Djeca su izložena pismu od malena. Prostor oblikujem tako da u njemu bude raznovrsnih poticaja koji omogućuju istraživanje djeteta. Uvijek u sobi imamo slike djece i uz njih napisana njihova imena.*

- *Prostor uređujem tako da svako dijete prema svojim željama i mogućnostima pronađe nešto za sebe za igru i istraživanje*
- *Prostor oblikujem prema interesu i potrebama djece raznim bojama, mirisnim predmetima, šušalicama i zvečkama. Uvijek kraj kutića opuštanja postavim policu s nekoliko slikovnica različitih tako da ih djeca mogu sama uzeti.*
- *Što više slika, aplikacija i čestim mijenjanjem motiva...*

Sljedećim pitanjem istraživalo se što djeca te dobi, prema dosadašnjem iskustvu ispitanika, najviše vole, odnosno koje ih aktivnosti najviše privlače. Odgovori su sljedeći:

- *Oponašanje zvukova iz prirode i okruženja, brojalice, kratke pjesmice s pokretom.*
- *Opet ovisi o pojedinom djetetu, djeca u manjim grupama borave u aktivnostima koje ih privlače.*
- *Čitanje slikovnica, pjesme...*
- *Igre s pjevanjem, brojalice...*
- *Zvučne aktivnosti, manipulacija..*
- *Djeca najviše vole priče uz aplikacije i zajedničko pjevanje pjesama.*
- *U jaslicama najviše aktivnosti s pjevanjem i plesanjem.*
- *Djeca vole zajedničko čitanje novih i starih slikovnica.*
- *Starija jasljička djeca vole slikopriče, a mlađa više vole igre s prstima i razne kratke pjesme.*
- *Djeca vole oponašati glasanje životinja, pogotovo onih koje nisu u njihovoj okolini, vole čitanje kratkih priča uz aplikacije i igrokaze.*
- *Djeca vole interakciju.*

Posljednje pitanje drugog dijela upitnika odnosilo se na suradnju s roditeljima, odnosno koliko su ispitanici surađivali ili još uvijek surađuju s roditeljima u cilju govornoga razvoja.

- *Svakodnevna razmjena informacija o aktivnostima koje potiču govor i o napretku kod djeteta.*
- *Roditelji nam doniraju slikovnice. Dolaze u skupinu čitati slikovnice djeci ili pričati priče. Potičemo roditelje da i kod kuće čitaju djeci priče te da razgovaraju s djecom.*
- *Donošenje slikovnica, davanje savjeta kako potaknuti razvoj govora.*

- *Posuđivanjem slikovnica.*
- *Razgovorima i savjetima.*
- *U razgovoru saznajem kako se dijete kod kuće govorno izražava što mi koristi u radu, a napredak ili poteškoće eventualne komentiram s roditeljima kako bi bili upućeni u djetetov razvoj.*
- *Suradnja je konstantna kroz razgovore, dogovore i povratne informacije...*
- *Izmjenjujemo informacije o djetetovom govornom razvoju. Pomažem roditeljima osmisliti aktivnosti koje kod kuće mogu provoditi s djecom kako bi potakli njegov razvoj.*
- *Razgovarali bismo o djetetovom govornom razvoju i izmjenjivali saznanja.*
- *S roditeljima izmjenjujem zapažanja o djetetu.*
- *Svakodnevna komunikacija i međusobno informiranje oko tema koje se provode. Individualni i roditeljski sastanci.*

5. 3. Rasprava

Istraživanje se provelo na skupini odgojitelja Dječjeg vrtića *Radost* u Novskoj, a provedena je anonimna anketa među odgojiteljima djece jasličke dobi. Ispitanici su najčešće navodili slikovnice kao sredstva kojima su se služili pri radu s djecom jasličke dobi. Dijaloško čitanje pri kojem djeca interaktivno sudjeluju također česta je aktivnost koju odgojitelji provode u jasličkim skupinama. Kako navode, djeca rado izgovaraju dijelove tekstova koje su naučila i vole ponavljati takve aktivnosti. Velički (2014) ističe kako takve aktivnosti osim što potiču djecu na govorno izražavanje, razvijaju svjesnost o pisanome jeziku i strukturama priča.

Odgojitelji su naveli jezične igre oponašanja zvukova iz djetetove okoline kao aktivnosti koje često provode s ciljem poticanja govornoga razvoja. Posokhova (1999) takve igre navodi kao vrlo stimulativne. Njima se potiče slušna pažnja i percepcija te se na zabavan način potiče aktivnost jezika kao važnog govornog organa. Odgojitelji su naveli i razgovor kao čestu aktivnost kojom potiču govorni razvoj. Uspostavljanje interakcije odgojitelja i djeteta ključna je za opći razvoj djeteta, posebno za njegov govorni razvoj. Najčešće su odgojitelji navodili razne malešnice kao najučinkovitija sredstva u procesu poticanja govornoga razvoja. Njihova raznolikost omogućava široku primjenu u tome procesu. Nadalje, njihova učinkovitost je upravo u tome što malešnice povezuju pjesme i pokret. Na taj način djeca na aktivan način sudjeluju u aktivnostima (Velički i Katarinčić, 2011).

Broj poticaja koji ispitani odgojitelji smatraju da je potreban tijekom aktivnosti najčešće ne prelazi tri poticaja. Naglašavaju kako u jasličkoj dobi velik broj poticaja može odvratiti djetetovu pažnju s aktivnosti te da poticaji trebaju biti konkretni i da ih se nudi postupno. Istraživanje je pokazalo kako odgojitelji smatraju da je važnost oblikovanja prostora za provođenje aktivnosti u tome da on potiče dijete na istraživanje i znatiželju. Posokhova (1999) zaključuje da prostor treba biti bogat različitim materijalima i predmetima koji djecu potiču na samostalno istraživanje svim osjetilima. Ispitanici također navode kako prostor ispunjavaju fotografijama i predmetima koji djecu potiču na imenovanje.

Aktivnosti koje djeca najviše vole prema odgojiteljima su aktivnosti temeljene na pjevanju i pokretu. To potvrđuje povezanost govora i pokreta i potrebe djeteta da se izražava pokretom. U cijelom procesu poticanja govornoga razvoja važnu ulogu ima i suradnja s roditeljima. Odgojitelji otkrivaju kako surađuju s roditeljima s ciljem razmjene informacija i savjeta. Ljubetić (2014) navodi kako partnerstvo odgojitelja i roditelja treba biti temeljeno na povjerenju, razumijevanju uvažavajući različita mišljenja, a sve u svrhu stvaranja što boljih uvjeta za razvoj djeteta. Na kraju, istraživanje je pokazalo kako je čest oblik suradnje i razmjena

slikovnica. Ograničavajuća okolnost ovog istraživanja je vrlo malen uzorak ispitanika i činjenica da svi rade u istoj predškolskoj ustanovi i stoga se dobiveni rezultati ne mogu implementirati na obuhvatniju metodičku praksu, no mogu biti poticaj sljedećim opsežnijim istraživanjima ovoga važnog problema.

ZAKLJUČAK

Govor nam omogućuje prikazivanje onoga što doživljavamo i promišljamo. Kako je izuzetno važno već od prvih dana djetetovog života posvetiti posebnu pažnju razvoju govora, prvenstveno je bitno promatrati dijete i uočavati osobine njegovog govora te onda i na pravilan način poticati ga. Stvaranjem poticajne okoline i pružanjem uzornog modela, djetetu se pružaju mogućnosti za pravilan govorni razvoj. Djetetu se treba omogućiti sloboda kretanja i upoznavanja svoje okoline na djetetu prilagođen način. Ono kretanjem uči stječući različita iskustva. To učenje mora biti spontano i neusiljeno.

Djetetu se treba što više čitati primjerenog sadržaja, a uvijek voditi računa da je u izvornom obliku djelo kako se ne bi gubila bit i ljepota samoga djela. Ovaj složen proces odvija se pod utjecajem mnoštva činitelja i nije uvijek moguće na sve utjecati i prilagoditi ih da budu idealni za razvoj djeteta, no naša zadaća je uvijek se truditi što više ih pospješiti kako bi govorni, ali svi ostali aspekti razvoja djeteta išli k optimalnom cilju. Brojne mogućnosti i načini koje potiču govorni razvoj djece jasličke dobi omogućavaju odgojiteljima individualan pristup u radu. Kao što je istraživanje pokazalo, odgojitelji promatraju djecu, donose zaključke o njihovom razvoju i prilagođavaju pristup prema njihovim potrebama, ali i interesima.

Na kraju, važno je uvažavati i djetetove želje i interese pri odabiru aktivnosti. Međutim, potrebno je biti inovativan i ponekad ponuditi i drugačije poticaje jer raznovrsnost poticaja pruža djeci mogućnost istraživanja i kreativnosti. One aktivnosti koje djeca više vole potrebno je ponavljati. S vremenom aktivnosti trebaju biti složenije kako bi bile uvijek poticajne i izazovne za djecu te slijedile načela L. Vigotskog i bila u zoni proksimalnog razvoja.

LITERATURA

1. Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Crnković, M., i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
3. Čudina-Obradović, M. (2002). *Igrom do čitanja. Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Diklić, Z., Težak, D., Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
5. Došen-Dobud, A. (2004). *S djecom u jaslicama*. Zagreb: Alinea.
6. Došen-Dobud, A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac. Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.
7. Guberina, P. (1991). Preduvjeti govorne komunikacije. *Senjski zbornik*, 18 (1991), 63-67.
8. Guberina, P. (2010). *Govor i čovjek, Verbotonalni sistem*. Zagreb: ArTresor.
9. Kos-Paliska, V. (1997). Likovni govor slikovnice. U Javor, R. (Ur.), *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas – teme i problemi* (str. 88-93). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
10. Leksikografski zavod Miroslav Krleža
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44924> Pristupljeno: 2. 2. 2023.
11. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
12. Majhut, B., i Batinić, Š. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
13. Marić, Lj. i Goran, Lj. (2013). *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden marketing . Tehnička knjiga.
14. Mildner, V. (2003). *Govor između lijeve i desne hemisfere*. Zagreb: IPC grupa.
15. Osmanova, G. (2010). *150 igara prstićima za razvoj fine motorike i govora s pjesmicama za sve dječje teme*. Zagreb: Planet Zoe.
16. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike: razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
17. Peteh, M. (2007). *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.
18. Peti-Stantić, A. i Velički, V. (2008). *Jezične igre za velike i male*. Zagreb: Alfa.
19. Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica. Akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alinea.

20. Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece priručnik za roditelje*. Zagreb: Ostvarenje.
21. Rijavec, M. i Miljković, D. (2002). *Neverbalna komunikacija – jezik koji svi govorimo*. Zagreb: IEP.
22. Sizova, O. (2010). *Šest koraka u razvoju govora*. Zagreb: Planet Zoe.
23. Stančić, V. i Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
24. Starc, B., Čudina – Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
25. Stokes Szanton, E. (2000). *Kurikulum za jaslice – razvojno-primjereni program za djecu od 0 do 3 godine*. Zagreb: Korak po korak.
26. Šmit, M. B. (2001). *Glazbom do govora*. Zagreb: Naklada HAID.
27. Tatković, N., Diković, M. i Tatković, S. (2016). *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
28. Velički, V. (2014). *Pričanje priča-stvaranje priča: Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: Alfa.
29. Velički, V., Katarinčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu – malešnice i igre prstima kao poticaj za govor*. Zagreb: Alfa.
30. Verdonik, M. (2015). *Slikovnica – prva knjiga djeteta*. Rijeka: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

PRILOZI

Prilog 1. Popis slika i tablica

Slika 1. Tijek komunikacije. file:///C:/Users/HP/Downloads/szr_hrsak_renato.pdf (Pristupljeno 2. veljače 2023.)	3
Slika 2. Aplikacije za istraživanje opipom.....	13
Slika 3. Fotografije i nazivi životinja.....	14
Slika 4. Fotografije djece u raznim aktivnostima.....	14
Slika 5. Centar opuštanja.....	15
Slika 6. Centar za istraživanje zvuka bogat raznim zvečkama i šuškalicama.....	15
Slika 7. Gesta pokazivanja kažiprstom. https://lovevery.com/community/blog/child-development/pointing-a-simple-gesture-with-big-meaning/ (Pristupljeno: 29. kolovoza 2023.).....	18
Slika 8. Prikaz provođenja vježbi samomasaže (Osmanova, 2010).....	20
Slika 9. Notni zapis i tekst brojalice Stop (Marić i Goran, 2013; str. 168).....	21
Slika 10. Naslovnica slikovnice ilustratorice I. P. Arrheniusa: Gdje je auto?	25
Slika 11. Stranice slikovnice Gdje je auto?.....	25
Slika 12. Naslovnica slikovnice autorice R. Greening i ilustratora S. Lyncha i Nikad ne diraj bube.....	26
Slika 13. Neki od naslova serijala autora Dicka Brune o zečici Miffy.....	27
Slika 14. Ksilofon primjeren djeci jasličke dobi https://fashion-hr.decorexpro.com/muzykalnye-instrumenty/metallofon/ (Pristupljeno: 29. kolovoza 2023.).....	29
Slika 15. Spolna struktura ispitanika.....	31
Slika 16. Mjesto stanovanja ispitanika.....	31
Slika 17. Dobna struktura ispitanika.....	32
Slika 18. Razina obrazovanja ispitanika.....	32
Tablica 1. Pojava pravilno izgovorenih glasova u odnosu na životnu dob (Posokhova, 1999)....	9

Prilog 2. Anketni upitnik

Načini poticanja razvoja govora djece jasličke dobi

Poštovani,

pred Vama se nalazi anketa za anonimno interno istraživanje koje će se provesti među odgojiteljima djece jasličke dobi, a u svrhu pisanja rada. Anketni upitnik ispituje metode i poticaje za razvoj govora djece jasličke dobi u dječjim vrtićima.

Srdačno,
Ema Jajčević
ema.goran@gmail.com [Promijeni račun](#)

Nije dijeljeno

* Označava obavezno pitanje

Spol?*

M
Ž

U kojem gradu živiš?*

Vaš odgovor

Dob?*

Vaš odgovor

Odaberi razinu obrazovanja:

SSS
VŠS
VSS
Doktor znanosti
Ostalo:

Kojim sredstvima ste se služili u poticanju razvoja govora djece jasličke dobi?*

Vaš odgovor

Što smatrate najučinkovitijim u tom procesu?*

Vaš odgovor

Što mislite, koliko poticaja treba ponuditi tijekom aktivnosti, što više ili neke određene?*

Vaš odgovor

Na koji način Vam prostor pomaže u provođenju aktivnosti kojima potičete razvoj govora? Kako oblikujete prostor?*

Vaš odgovor

Što djeca najviše vole i koje aktivnosti ih najviše privlače?*

Vaš odgovor

Na koji način ste surađivali ili još uvijek surađujete s roditeljima u cilju govornoga razvoja?*

Vaš odgovor

Podnesi

[Izbriši obrazac](#)

Nikada ne šalžite zaporce putem Google obrazaca.

Prilog 3. Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)